

جریان های شیعی در گرجستان / بخش نخست

برغم آنکه در گرجستان نیز همانند جمهوری آذربایجان سلفی گری از قدیم وجود نداشته است، اما پس از فروپاشی شوروی و دوران هرج و مرج در جمهوری های برجای مانده از شوروی، تحت تاثیر سیاست های عربستان سعودی و سایر مراکز حمایت کننده از وهابیت، در مناطقی همچون دره پانکیسی، فرقه وهابی نیز ایجاد شده و افرادی را به خود جذب کرده است که متأسفانه در بررسی موضوع دین و مذهب در گرجستان، وهابی ها را که سنخیتی با اسلام ندارند، در میان مسلمانان سنی بررسی می کنند.

به گزارش آران نیوز: برهان حشمتی پژوهشگر و کارشناس مسائل قفقاز

گرچه گرجستان اساساً کشوری مسیحی ارتدوکس است، اما همین کشور کوچک پنج میلیون نفری تنوعی خیره کننده از اقوام و مذاهب را در خود جای داده است. در میان این تنوع و گوناگونی در گرجستان، مسلمانان شیعه دومین گروه جمعیتی را در این کشور تشکیل می دهند. در گرجستان اقوام متعدد و ۲۷ مذهب وجود دارد. در گرجستان پیروان پنج مذهب اسلامی زندگی می کنند. در میان مسلمانان اهل سنت گرجستان، پیروان مذاهب حنفی و شافعی اکثریت دارند و در میان آنها پیروان طریقت هایی که از ترکیه به گرجستان وارد شده است، از جمله نورچی ها و سلیمانی ها و محمودی ها و فتح الهی ها نیز به چشم می خورند.

برغم آنکه در گرجستان نیز همانند جمهوری آذربایجان سلفی گری از قدیم وجود نداشته است، اما پس از فروپاشی شوروی و دوران هرج و مرج در جمهوری های برجای مانده از شوروی، تحت تاثیر سیاست های عربستان سعودی و سایر مراکز حمایت کننده از وهابیت، در مناطقی همچون دره پانکیسی، فرقه وهابی نیز ایجاد شده و افرادی را به خود جذب کرده است که متأسفانه در بررسی موضوع دین و مذهب در گرجستان، وهابی ها را که سنخیتی با اسلام ندارند، در میان مسلمانان سنی بررسی می کنند.

در گرجستان بخش اعظم مسلمانان را آجارهای سنی مذهب و آذری های شیعه تشکیل می دهند. مسلمانان آبخازیا و دره پانکیسی و مسلمانان قومیت مسختی از دیگر اقلیت های مسلمان گرجستان می باشند که به نوبه خود مهم تلقی می شوند. اما، بخش اعظم و تاثیرگذار از مسلمانان گرجستان، شیعیان هستند که در مناطق مارنئولی یا بورچالی و گاردابانی و شهر تفلیس، پایتخت گرجستان زندگی می کنند و اغلب آذری زبان هستند و جمعیت شان دستکم پانصد هزار نفر است. گرجستان از جمله سرزمین های ایرانی بوده است که در نتیجه جنگ های روسیه تزاری با ایران و انعقاد معاهده ننگین گلستان، همانند سایر مناطق شمال رود ارس در قفقاز جنوبی در سال ۱۸۱۳ از ایران کنده و به روسیه تزاری ملحق شد. اما، هیچ گاه علقه ها و پیوندهای مذهبی مسلمانان گرجستان با ایران قطع نشد. حتی در دوران حاکمیت الحاد کمونیستی و سرکوب همه جانبه دین و مذهب در شوروی و از جمله در گرجستان، شیعیان گرجستان به موجودیت خود ادامه دادند و توانستند هویت خود را حفظ کنند. به نحوی که در دوره استقلال گرجستان پس از فروپاشی شوروی، شیعیان گرجستان در بازیابی هویت خود از پیشگام ترین گروه های جمعیتی این کشور بوده اند که برغم مواجهه با برخی موانع ایجاد شده در همین دوره، توانسته اند دولت سکولار و لائیک را به پذیرش رسمی تشکیل سازمانی به نام « اداره مسلمانان گرجستان » براساس الگوی « اداره مسلمانان قفقاز » جمهوری آذربایجان متقاعد کنند. در دوره پس از فروپاشی شوروی، حاکمیت ملی گرایی گرجی که خود را پیوندخورده با مسیحیت تعریف می کند، مهمترین عامل محدود کننده مسلمانان از جمله شیعیان گرجستان بوده است. بویژه که ملی گرایی گرجی با تاکید بر محور مسیحیت همواره با تغییر حاکمیتها در این کشور در دوره پسا شوروی در حال تقویت بوده است. پرچم ملی گرجستان با پنج صلیب روی این پرچم، نشان دهنده سیاست حاکمیت گرجستان در تعریف کشور به عنوان یک کشور مسیحی است. برغم هفتاد سال حاکمیت الحاد کمونیستی، کلیسا در گرجستان اهمیت و نقش مهمی دارد و برغم تاکید مقامات دولتی گرجستان بر سیاست تساهل دینی و چندفرهنگ گرایی، حاکمیت دیدگاه مسیحی بر امور دینی را در گرجستان به وضوح می توان مشاهده کرد.

در سال های دهه ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰، عدم شناخت کافی دولت گرجستان از مسلمانان و بخصوص عدم تفکیک جریان های مختلف از یکدیگر و ممانعت دولت گرجستان از فعالیت سازمان های اسلامی مبتنی بر تعالیم اصیل اسلام، فضای مناسبی را برای تکفیری ها و فرقه وهابیت ایجاد کرد که علاوه بر فعالیت در مناطقی از جمله دره پانکیسی، حتی سعی می کردند در سایر مناطق نیز برای خود جای پا ایجاد کنند. در این چرخه زبان بار، وجود همین گروهک های تکفیری و تندرو نیز به نوبه خود به عامل و بهانه ای در دست دولت گرجستان برای مقابله با اسلام اصیل تبدیل می شد. خصوصاً برخی از مناطق گرجستان به ویژه دره پانکیسی که با قفقاز شمالی نزدیک است، پس از فروپاشی شوروی به محل فعالیت گروه های رادیکال وهابی تبدیل شده بود. بخصوص در زمان حاکمیت غربگرایان افراطی تحت رهبری میخائیل ساآکاشویلی رییس جمهوری سابق گرجستان (۲۰۱۳-۲۰۰۳م) موانعی در مقابل تبلیغات اسلامی ایجاد شد که موجب تضعیف آگاهی های دینی در گرجستان شد و وهابی ها سود بیشتری از این وضعیت بردند. به نحوی که وهابی ها در سال ۲۰۱۵ توانستند در روستای قاراجالار منطقه بورچالی نیز برای خود مرکز جمعی با نام مسجد دایر کنند. در دو دهه گذشته، تلاش های ترکیه و تبلیغ نورچی گری و اسلام لائیک و سکولار توسط

ترکیه بخصوص در آجاریا و ناحیه کوموکارتلی از مسایلی بوده است که جامعه مسلمانان گرجستان تحت تاثیر آن قرار گرفته است.

از دیگر مسایل مبتلابه مسلمانان گرجستان این است که «اداره مسلمانان قفقاز» جمهوری آذربایجان، یعنی سازمانی که در زمان حاکمیت روسیه تزاری پایه گذاری شده و در دوره حاکمیت کمونیسم نیز همچنان به عنوان ابزار اجرای سیاست های حاکمیت در امور مسلمانان مناطق قفقاز استفاده می شد نیز تلاش کرده است تا کنترل خود را بر امور مسلمانان گرجستان حفظ کند که از طریق نمایندگی این اداره در گرجستان این سیاست پیگیری می شود. البته طی سالهای اخیر، تلاشهایی برای تضعیف نقش اداره مسلمانان قفقاز مستقر در باکو در گرجستان صورت گرفته است که تشکیل اداره های رسیدگی به امور مسلمانان و بخصوص شیعیان گرجستان و بخصوص تشکیل «آژانس دولتی امور دینی گرجستان» به تبعیت از الگوی «کمیته دولتی امور گروه های دینی جمهوری آذربایجان» از آن جمله بوده است. اما، «اداره مسلمانان قفقاز» جمهوری آذربایجان نیز با اتخاذ تدابیری سعی دارد نظارت خود در امور مسلمانان و بویژه شیعیان آذری زبان گرجستان را حفظ نماید. از جمله، این اداره در ۲۸ سپتامبر ۲۰۱۵ میلادی مراسم ویژه بیستمین سالروز تاسیس نمایندگی این اداره در تفلیس را برگزار کرد که دعوت از ایللیای دوم، اسقف اعظم گرجستان و نمایندگان وقت و پیشین مناطق آذری نشین گرجستان در پارلمان این کشور به این مراسم نشان دهنده اهمیت آن از نظر اداره مسلمانان قفقاز بود. در این مراسم، ایللیای دوم با اشاره به روابط شخصی و دوستانه اش با الله شکور پاشازاده، رییس اداره مسلمانان قفقاز، گفت نمایندگی اداره مسلمانان قفقاز در گرجستان طی ۲۰ سال گذشته فعالیت وسیعی داشته است و با فعالیتهای حاج علی علی اف، مدیر این نمایندگی توانسته است دوستی میان ادیان را تحکیم بخشد.

منبع: مرکز بین المللی مطالعات صلح IPSC